

Aktuell debatt

Frontkjempene

Herved ønsker jeg å presisere en del opplysninger som er kommet i Vården i forbindelse med min artikkel om frontkjempere i siste nummer av «Tidskrift for den norske legeforening».

For å sikre representativiteten i min undersøkelse, gikk jeg ut fra en liste på 76 nordmenn fra 1. kompani Regiment Norge fra 15.1.1944. Av disse var vel 1/3 dode/falt for frigjøringen. En var likvidert av hjemmefronten i 2. halvdel av april 1945.

Ytterligere 1/10 av de gjenværende døde innen utløpet av 1951. Jeg var heldig og fikk alle de 30 som fortsatt levde til å besvare et meget omfattende spørreskjema med spørsmål om alt fra fødested, utdannelse, yrke, deltagelse i krigen 1940 og på Østfronten, fangeerfaringer fra Norge og utlandet, skader og sykdommer gjennom livet og evt. når og hvorfor pensjonert. I tillegg besvarte 151 andre frontkjempere skjemaet. Ved sammenligning fant jeg at besvarelsene til disse to gruppene var

relativt like, og mener derfor at disse 181 er representative for frontkjempere generelt.

Fengselslege Jon Leikvam, utnevnt for okkupasjonstiden, har i et intervju uttalt at «Som overlege ved fengslene i Oslo, bade under og etter okkupasjonstiden - kan jeg bekrefte at aldri var vilkårligheten og overgrepene større mot fanger enn etter at freden brøt løs i 1945. Det er sannheten. Selv har jeg behandlet så mange «landssvikfanger» for voldelige overgrep at jeg vet hva jeg snakker om i forhold til jurister og historikere som av personlige eller sjåvinistiske grunner «antar» at alt gikk riktig for seg.

Blant annet hendte det at gjenger fra Hjemmefronten eller de såkalte polittropper fra Sverige, brøt seg inn i celleng og skamslo fanger. Iblant moret de seg med å skyte fra gården mot cellevinduene og det var et under at ikke liv gikk tapt, men jeg har behandlet en farlig hodeskade som oppsto på grunn av denne vettløse skytingen.

Myndighetene grep ikke inn».

I min artikkel har jeg beskrevet hvordan 9 frontkjempere og 10 andre fanger døde en ikke naturlig død i forbindelse med arrestasjon eller fangenskap. Jeg vet i tillegg om flere lignende tilfeller der andre fanger enn frontkjempere, eller pårørende omkom.

Klager ble i 1945-46 stort sett ikke hørt. På det man ser av avisene fra den tid, virker det som om klager oftere førte til at man etterforsket anklagerne enn de anklagede. Martha Steinsvik skrev en bok om en del overgrep kalt «Frimodige ytringer». Boken kom ut i flere opplag i 1945 og 1946.

Mishandlingen var stort sett ikke tortur, men uttrykk for at fangene ble ansett for å være undermennesker. Slik var det også i Grenland. En hjemmefrontmann ble anklaget for i Brevik å ha truet kvinnelige fanger til gymnastiske øvelser med pistol, blant annet til å klatre i tau og for å ha slått. Han ble frikjent.

Det er offentliggjort ett tilfelle av tortur under forhør av fanger i Skien etter frigjøringen. Det var i Turnhallen, det nåværende Tabernaklet. To fanger ble slått slik at begge fikk bl.a. brudd på hjerneskalen. En av dem fikk også brukket nesebenet. Det var et hell at ingen av dem døde. Jeg har ikke holdpunkter for at noen av anklagene mot disse to fangene var reelle. De ble likevel dømt til den tiden de hadde sattet i varetekt. Det lykkedes dem ikke å reise tiltale mot overgriperne.

Mange fanger fra sommeren 1945 mistet troen på at Norge var en rettsstat. De har heller ikke vært vant til å få komme til orde siden. Gir man dem det fritt, finnes det fortsatt mange nok som kan fortelle!

J. C. Stridsklev

Mandag 8. mai 1995 5

Tvilssomt partsinnlegg

Kjære PD. Nå syns jeg dere har tråkket dyktig i baret. Jeg fikk avisa i dag, og leste som vanlig med stor interesse det som skrives der. Men så ble det bråstopp. Det var på side 6 det kom.

REPLIKK

Det må tydeligvis være et partsinnlegg i anledning den forestående feiring av frigjøringen. Sjølsagt kan det forskes

på alt mulig rart. Men når avisa har en helside med forskning på frontkjempere med tydelig hensikt å vise hvor fryktelig de ble behandlet, da er det at det stopper.

Det som nå skal feires er frigjøring fra det åket tyskerne la på oss - og hvem støttet best og mest opp om Hitlers tredje rike? Jeg bare spør. Hvem er forresten forskeren - et navn sier så lite for de fleste.

Jeg skal ikke diskutere hver-

ken for eller i mot noen, men jeg er så gammel at jeg var der, der og da, og fikk æren av å studere de tyske konsentrasjonsleire fra innsida mens de var i full drift.

Det er blant annet de forholdene vi feirer frigjøringen fra. Jeg orker ikke å si noe mer om det, men ansvarlige redaktører bør bruke huet innimellom.

Med forferdet hilsen

LOS